

New
Direction

ROZCESTÍ ČESKÉ ENERGETIKY

VÁCLAV BARTUŠKA

New Direction

Founded by Margaret Thatcher in 2009 as the intellectual hub of European Conservatism, New Direction has established academic networks across Europe and research partnerships throughout the world.

Václav Bartuška

Václav Bartuška byl jedním ze studentských představitelů v listopadu 1989, poté členem komise, která se zabývala činností bezpečnostních složek komunistického režimu; z této zkušenosti napsal knihu Polojasno. Od roku 2006 velvyslanec pro energetickou bezpečnost na ministerstvu zahraničních věcí, v letech 2010-2014 současně vládní zmocněnec pro rozšíření Jaderné elektrárny Temelín. Přednáší moderní dějiny na New York University, energetickou bezpečnost na College of Europe a na ČVUT.

	ÚVOD	7
1.	KONEC UHLÍ	9
1.1.	RYCHLOST ZMĚNY	10
1.2.	NIKDO NECHCE TMU	12
1.3.	„BATY A BREFY“	13
1.4.	ESG	14
2.	KDO TO ZAPLATÍ	15
2.1.	NÁKLADY	15
2.2.	JSME BOHATÁ ZEMĚ	16
2.3.	MOŽNÉ ZDROJE POMOCI	17
3.	CESTA DÁL	20
	CODA	22

ÚVOD

Každých pár let se hovoří o konci české energetiky – a katastrofické předpovědi se znovu a znovu nenaplní. Těžko se proto divit těm, kdo už tato varování neberou vážně. V polovině první dekády tohoto století znělo unisono, že kolem roku 2010 Česká republika nebude mít dost elektřiny. Nestalo se. Pak měl být zlomovým letopočet 2020 – byl, ale jinak, než jsme všichni předpokládali.

V příštích letech ukončí provoz uhelné elektrárny, z nichž pochází zhruba polovina proudu v České republice. Zda se tak stane v roce 2038 (jak doporučuje Uhlerná komise¹), nebo v roce 2033 (což podporuje zhruba polovina ministerstev), nerozhodne česká vláda, ale burzy. Většina uhelných zdrojů může být zavřena ještě v tomto desetiletí. Jednak kvůli rostoucí ceně emisních povolenek, které jsou nejviditelnějším projevem soustavného tlaku Evropské unie na odstranění fosilních paliv; především však díky tomu, co veřejnost vidí málo, ovšem podniky cítí každý den: tlak předpisů a norem (BATs², BREFs³) a nová pravidla pro úvěrování bankami (ESG⁴, taxonomie).

Před námi není konec české energetiky, ale rozcestí. Obtížný výběr, který už polarizoval odbornou veřejnost a může v příštích letech rozpoltit společnost jako celek. Volba směru, kterým se bude ubírat výroba elektřiny a tepla, zásadně ovlivní celou naši zemi: od konkurenceschopnosti firem po kupní sílu domácností. Rychlost změny je přitom tak velká, že mnoha lidem může snadno uniknout rozsah tohoto zvratu. Energetika tradičně měla investiční horizont v řádu desetiletí. Teď jsme v situaci, kdy se v řádu roků – možná jen čtyř, pěti – rozhodne o příští podobě České republiky. Potřebujeme jasný program na nejbližší období. A schopnost tento program uskutečnit.

Následující text má tři části: *Konec uhlí*, *Kdo to zaplatí* a *Cesta dál*. *Konec uhlí* ukazuje, že nejde o vrtoch vlády či přechodný nápad EU, ale součást dlouhodobé strategie Unie opustit fosilní paliva; kapitolu *Kdo to zaplatí* netřeba dále představovat; *Cesta dál* nastiňuje, co musíme nyní udělat.

1 Uhlerná komise byla zřízena usnesením vlády č.565 ze dne 30. července 2019 jako poradní orgán vlády.

2 Best Available Technology – nejlepší dostupná technika

3 Best Available Techniques Reference Document – referenční dokument nejlepších dostupných technik

4 Environmental, Social and Corporate Governance

1

KONEC UHLÍ

V roce 2020 bylo v České republice vyrobeno celkem 81 terawatt hodin (TWh) elektřiny, z toho 35 TWh v uhelných elektrárnách.⁵ Podíl uhlí na celkové výrobě elektřiny, který byl dlouhodobě nadpoloviční, klesl na „pouhých“ 44 % díky uzavření jediné elektrárny (Pruněrov 1) v červnu 2020. Další uhelné elektrárny se odstavují v těchto letech; zčásti plánovaně (mnohé mají odslouženo přes půl století), zbylé proto, že budou muset. Před českou vládou stojí jeden z největších úkolů za posledních třicet let.

Počátkem roku 2021 dostaly státní úřady za úkol vyjádřit se, ke kterému datu by Česká republika měla opustit uhlí. Na pohled jednoduchá řeč čísel: 2038 versus 2033, doporučení Uhelné komise⁶ versus názor značné části vlády.⁷ Debata „2038 vs. 2033“ byla lákavě jednoduchá, leč bezpředmětná.

Datum konce českého uhlí neurčí česká vláda. Vlastníci své elektrárny zavrou, až začnou prodělavat – a to se díky změně celkových poměrů v Evropě děje právě teď. Tlak na odstranění fosilních paliv má trojí podobu: normy a předpisy (BAT, BREF), pravidla pro bankovní úvěry (ESG) a zavedení ceny za uhlík. Nejsnáze se popisuje právě tento třetí prvek. Karbonová daň sice dosud nevstoupila v platnost, ale její předstupeň, emisní povolenka, funguje už půldruhé dekády. A právě rostoucí cena těchto „klimatických odpustků“ ilustruje, proč uhlí může skončit mnohem dříve než v příští dekádě.

Dne 4. května 2021 cena povolenek poprvé překročila 50 euro za tunu CO₂.⁸ Od té doby setrvává v pásmu nad 50 euro.⁹ Tento vývoj zaskočil mnohé. Příkladem budiž následující článek agentury Reuters z loňského prosince s titulkem „Cena uhlíku v EU stoupla po klimatické dohodě na historicky nejvyšší úroveň“.¹⁰

5 „Roční zpráva o provozu elektrizační soustavy České republiky za rok 2020,“ vydal Energetický regulační úřad. Online, https://www.eru.cz/documents/10540/6616306/Rocni_zprava_provoz_ES_2020.pdf, tabulka na str. 7, stránka navštívena dne 3. července 2021.

6 Uhelnou komisi založila vláda České republiky usnesením ze dne 30. července 2019 číslo 565. Komise měla své doporučení předložit do 30. září 2020, kvůli epidemii byl termín prodloužen do konce roku 2020. Komisi spolupředsedali ministr průmyslu a obchodu a ministr životního prostředí, měla 19 členů, reprezentujících širokou škálu názorů od státní správy přes kraje po akademickou sféru a neziskové organizace.

7 V meziresortním připomínkovém řízení (únor 2021) bylo pro časnější odchod od uhlí (2033) sedm ministerstev.

8 „Cost of polluting in EU soars as carbon price hits record €50“, *Financial Times*, online, 4. května 2021. <https://www.ft.com/content/2b965427-4fbc-4f2a-a14f-3be6019f0a7c>, stránka navštívena dne 4. května 2021.

9 Aktuální cenu emisní povolenky (EU ETS) najdete například zde: <https://ember-climate.org/data/carbon-price-viewer/>, stránka navštívena dne 7. června 2021.

10 „EU carbon price rises to all-time high after EU climate deal“, *Reuters*, online, 11. prosince 2020. <https://www.reuters.com/article/us-eu-carbon-idUSKBN28L0SO>, stránka navštívena dne 12. prosince 2020.

GRAF 1 Cena uhlíku v EU

Zdroj: „EU carbon price rises to all-time high after EU climate deal“, Reuters, online, December 11, 2020.

Citovaná „historicky nejvyšší úroveň“ byla lehce přes 30 euro; návrat k počátkům systému EU ETS¹¹ (viz graf). Reuters jsou v záležitostech týkajících se Evropské unie obvykle velmi dobře informovaní, někdy vědí více než leckterá národní vláda, ale ani je nenapadlo, že „all-time high“ z prosince 2020 může být za pár měsíců skoro dvojnásobně překonán.

Lze vést debaty, zda cena povolenek narostla tak prudce díky spekulantům, či jen odráží odhodlání Evropské unie dekarbonizovat ekonomiku. Nicméně návrat k hodnotám okolo 5 euro, příznačným pro značnou část minulé dekády, těžko očekávat. Většina analytiků nyní předpokládá ceny v příštím roce okolo 50-55 euro, pro rok 2030 pak v rozmezí 80-100 euro. Nelze se ale divit lidem, kteří berou tyto prognózy s despektem, neboť citovaní analytici předpovídali pro letošek hodnoty okolo 25 euro.

1.1. Rychlost změny

Čas je základní faktor každé investice. Čím rychleji něco chceme, tím víc nás to bude stát. Zároveň platí, že energetika je odvětví s dlouhodobou perspektivou. Historicky platilo, že stavíme infrastrukturu, která bude sloužit půl století a více. Ziskovost odvětví se

Cena povolenek se v letech 2018-2020 pohybovala mezi 20 a 30 euro; už tato úroveň ovlivnila ziskovost uhelných elektráren. Pro ilustraci: „Skupina ČEZ v roce 2020 kvůli jednorázovým vlivům vydělala o 9 mld. Kč méně než v roce 2019,“ zní titulek tiskové zprávy ČEZ k hospodářským výsledkům za minulý rok. V textu dále: „Výroba z uhlí v ČR klesla o 16 %, zejména v důsledku růstu cen emisních povolenek.“ A k výhledu na letošní rok: „Negativně však bude působit zejména silící tlak na uhelné elektrárny a růst nákladů na emisní povolenky.“¹²

Největší česká energetická firma je stále ještě v zisku, především díky jaderným elektrárnám. ČEZ a další velké firmy také umí používat finanční nástroje (hedge), které jsou pojistkou proti okamžitému dopadu výkyvů cen; neodstraní jejich vliv, ale rozloží je v čase. Oddálení problému, nic víc. Řadě firem, především teplárnám, ovšem žádné sofistikované účetní hry nepomohou.¹³

měřila na desetiletí. V tomto kontextu je odchod od uhlí – jak v rámci EU, tak specificky v České republice – mimořádný tím, jak kvapně se mění základní parametry. Ještě Státní energetická koncepce (SEK) z roku 2004 počítala s uhlím neomezeně. Její bod 2.2.2. zněl takto:

„Optimalizace využití domácích energetických zdrojů Cíl s velmi vysokou prioritou, směřující k dosažení maximální nezávislosti České republiky na cizích energetických zdrojích. Stát bude preferovat optimální využití všech vytěžitelných zásob hnědého i černého uhlí a dalších paliv, která se nacházejí na jeho území, při dodržování hledisek ochrany přírody a životního prostředí. Plnění tohoto cíle rovněž přispěje k řešení ekonomických a sociálních problémů státu.“¹⁴

Mimočodem, slovo „uhlí“ najdete v textu SEK celkem 37krát. Pojem „OZE“ (obnovitelné zdroje energie) 22krát.

Tuto Státní energetickou koncepci schválila vláda sedm týdnů před vstupem České republiky do Evropské unie. Fakticky se část SEK věnovaná uhlí stala bezpředmětnou už následujícího roku, kdy začal platit evropský systém obchodování s emisními povolenkami, EU Emission Trading System neboli EU ETS.¹⁵ Jeho výslovným cílem bylo omezit a postupně vyloučit fosilní paliva z energetického mixu. Základním nástrojem se stal trh s emisními povolenkami, jejichž cena měla přirozenou cestou vytlačit uhlí a další „špinavé zdroje“ z Evropské unie.

V českém prostředí se rozjela zajímavá dichotomie. Na jedné straně zněl rozhořčený argument, že EU ETS není žádný trh, ale uměle vytvořený nástroj, který nemá s trhem nic společného. Současně však byl EU ETS velmi štedrý k zemím střední a východní Evropy, které dostaly značný objem povolenek zadarmo, s možností je dále prodat. Šlo o velké sumy, které jsme od Evropské unie dostali darem. Například společnost ČEZ získala z prodeje povolenek v roce 2005 celkem 1,053 mld. korun, v roce 2006 už 3,077 mld.¹⁶ Také stát si přišel na své, jen v roce 2009 vydělal Státní fond životního prostředí prodejem povolenek (jak EU ETS,

tak dle Kjótského protokolu) 15,869 mld. korun.¹⁷

Díky této rozdvojenosti, kdy jsme na jednu stranu přijímali desítky miliard korun z EU ETS a zároveň vedli diskusi o prolomení limitů těžby hnědého uhlí, přišlo projednávání aktualizované Státní energetické koncepce (vžila se pro ni zkratka ASEK) mnoha lidem jako šok, neboť v ní se už hovořilo o datu, k němuž u nás skončí uhlí. Text ASEK vznikl v letech 2009-2010 a stal se předmětem ostrého politického sporu; schválen vládou byl teprve v květnu 2015, po mnoha odkladech.¹⁸ Z dlouho diskutované „ASEK“ se stala nová, platná SEK.

Spor, který prodloužil schvalování nové koncepce o pět let, se točil právě okolo uhlí: zda omezit těžbu v příštích třiceti letech či naopak vesele těžit až do konce století. Kompromis nakonec vypadal takto: trojice modernizovaných uhelných elektráren (Tušimice 3, Pruněrov, Ledvice) bude v provozu nejdéle, až do poloviny 40. let, ostatní tepelné elektrárny se uzavrou dříve. Stoupenci uhlí se nevzdávali snadno, do usnesení vlády se dostal i úkol bod III.b pro ministerstvo průmyslu a obchodu „předložit vládě do 31. srpna 2015 k problematice územních ekologických limitů studii socio-ekonomických dopadů variant další těžby, studie dopadů těchto variant na životní prostředí a na zdraví obyvatelstva a studii analyzující sektor teplárenství spolu s návrhem usnesení vlády ohledně územně ekologických limitů těžby hnědého uhlí“.

Na pohled zůstávalo černé i hnědé uhlí ve hře, ale vývoj v Evropě dále zrychlil. Zatímco v první dekádě nového století chtěla EU pouze omezit emise skleníkových plynů (především skrze EU ETS), v polovině druhé dekády se tématem stala *uhlíková neutralita*.¹⁹ Vládou schválený dokument sice

¹¹ Emission Trading System

¹² „Skupina ČEZ v roce 2020 kvůli jednorázovým vlivům vydělala o 9 mld. Kč méně než v roce 2019.“, tisková zpráva ČEZ, online, 16. března 2021. <https://www.cez.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/skupina-cez-v-roce-2020-uvuli-jednorazovym-vlivum-vydelala-o-9-mld.-kc-mene-nej-v-roce-2019.-provozni-zisk-pred-odpisy-vsak-navzdory-covidu-19-vzrostl-o-5-mld-138987>, stránka navštívena dne 18. března 2021.

¹³ Společenská debata (pokud nějaká k energetice vůbec probíhá) se prakticky výhradně točí okolo elektroenergetiky, ale dopad „odchodu od uhlí“ na sektor teplárenství bude ještě rychlejší a drtivější.

¹⁴ „Státní energetická koncepce České republiky“, schválena usnesením vlády České republiky ze dne 10. března 2004 číslo 211. Online, <https://www.mpo.cz/dokument5903.html>, stránka navštívena dne 8. dubna 2021. Citovaná kapitola 2.2.2. je na straně 5, dokument ke stažení na <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/26650/46323/556503/priloha003.doc>, stránka navštívena dne 8. dubna 2021.

¹⁵ Základní přehled na stránkách Evropské komise v kapitole European Commission – Energy, Climate change, Environment – Climate Action – EU Action „EU Emissions Trading System (EU ETS)“. Online, https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en, stránka navštívena dne 3. května 2021.

¹⁶ „Výroční zpráva skupiny ČEZ za rok 2006“, tabulka „Konsolidovaná rozvaha v souladu s IFRS k 31. 12. 2006“ na str. 41. O povolenkách se zde hovoří opakovaně jako o zdrojích příjmů skupiny i v dalších částech zprávy (str. 15-17). Online, <https://www.cez.cz/ede/content/file/investori/cez-vz06-cj.pdf>, stránka navštívena dne 7. května 2021.

¹⁷ „Závěrečný účet Státního fondu životního prostředí za rok 2009“ str. 102. Online, ke stažení https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewjPnsCByYfxAhVKilskHW6kDgIQFjADegQIBRAE&url=https%3A%2F%2Fwww.psp.cz%2Fsqw%2Ftext%2Forig2.sqw%3Fidd%3D62867&usq=AOvVaw3MEUoFc02WFHkaJWEqFc_j (původní dokument na stránkách Poslanecké sněmovny, www.psp.cz), stránka navštívena dne 3. května 2021.

¹⁸ „Státní energetická koncepce České republiky“, schválena usnesením vlády České republiky ze dne 18. května 2015 číslo 362. Online, <https://www.mpo.cz/dokument158059.html>, dokument ke stažení <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/52841/60959/636207/priloha006.pdf>, stránka navštívena dne 7. května 2021.

¹⁹ „2050 long-term strategy“, dokument z listopadu 2018, říká doslova: „Cílem EU je být uhlíkově neutrální do roku 2050.“ Přehled na stránkách Evropské komise, online, https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2050_en, stránka navštívena dne 7. května 2021.

považoval černé i hnědé uhlí za legitimní zdroj (slovo „uhlí“ bylo v nové SEK zmíněno 137krát²⁰), ale tlak na *Kohleausstieg* byl nezastavitelný.

Proto vláda v roce 2019 uložila Uhelné komisi, aby doporučila datum, k němuž se Česká republika vzdá uhlí. Po SEK 2004 (byla překonána realitou hned v následujícím roce) a SEK 2015 (podobný osud) máme doporučení Uhelné komise z prosince

1.2. Nikdo nechce tmu

Žádná vláda nechce vládnout potmě. Žádný starosta nepřežije ve funkci, pokud místní teplárna přestane topit. Elektřina a teplo jsou pro nás samozřejmost a nikdo se jich dobrovolně nevzdá.

V sevření těchto dvou sil – *climate change* versus *očekávání občanů* – musí česká vláda stručně a jasně zformulovat, kudy dál. Robustní plán musí vycházet z několika předpokladů:

- **Jsme součástí Evropské unie a nikam z ní neodejdeme.** Mnohým z nás může připadat současné klimatické směřování EU příliš rychlé a drahé, ale oblíbená věta „budeme to vetovat“ je nesmysl: při hlasování v Radě EU je síla hlasu České republiky přesně 2,35 procenta.²¹ A především: veškerá legislativa, která likviduje uhlí, už byla schválena – i námi.
- **Celkové směřování evropské politiky se nezmění** (spíš ještě zesílí tlak na omezení CO₂). Cena emisní povolenky zůstane vysoká. Dopad bude nejrychleji vidět v teplárenství: vláda už nyní hledá způsob, jak cenu povolenek firmám alespoň zčásti nahradit. Nebude to možná stačit. V tom případě majitelé tepláren půjdou za primátory/starosty s tím, že vyrábějí teplo se ztrátou a budou požadovat kompenzaci ztrát, jinak zavřou provoz.²² (V elektroenergetice je snazší „schovat“ odpojení některých elektráren, případně dovézt proud zpoza hranic.)

2020, fakticky zpochybněné rostoucí cenou emisní povolenky hned v následujícím půlroce.

A zde jsme teď, v roce 2021 v situaci, kdy obor, který potřebuje dlouhodobou koncepci (a dlouhodobá pravidla plus dlouhodobé investice), stihl mít koncepci „uhelnou“ (SEK 2004) i „přechodovou“ (SEK 2015), a teď čeká, co na to vláda. Co vůbec může vláda udělat a co se odváží učinit?

- **Úkolem vlády je v první řadě chránit vlastní občany.** Zde konkrétně to znamená najít způsob, jak udržet v provozu uhelné elektrárny a teplárny do doby, než budou nahrazeny čistšími zdroji. Řečeno zcela bez obalu: centrální vládu i krajské a městské úřady bude realita tlačit k porušování klimatických závazků. Volba mezi akutním problémem teď (chybějící elektřina či teplo) a pravděpodobnými potížemi později (*infringement*, žaloby od neziskových organizací, potenciálně i některých států) bude jednoduchá. Ovšem výsledkem může být komplikovanější přístup k evropským fondům – právě těm, které mají pomoci financovat přechod na novou energetiku.
- **Trh skončil, vystřídal ho systém řízené energetiky.** Žádný investor nevloží své peníze do projektu, kde nemá státem či Unii garantovanou návratnost. Ať už budeme chtít stávající uhelné kapacity nahradit jádrem, plynem nebo obnovitelnými zdroji, vždy půjde de facto o státní rozhodnutí a státní pomoc. A vždy to ve finále zaplatí zákazníci – nikdo jiný tu k placení není.

1.3. „Baty a brefy“

Dosud byla řeč především o povolenkách; nejnázve se vysvětlují veřejnosti i politikům. Nicméně základem evropské integrace jsou normy a standardy. Jak jsme si již ukázali v předchozí části, česká energetická koncepce (SEK z roku 2004) byla fakticky mrtvá krátce po schválení, a to jednoduše proto, že byla v rozporu s tím, k čemu jsme se v rámci Evropské unie sami zavázali. Nehrajme zde oblíbenou hru na „Brusel versus my“, jsme součástí Unie a pro všechny předpisy, normy a cíle naší premiéry zvedli ruku.

BAT je zkratka pro *Best Available Technology*, nejlepší dostupná technika.²³ BREF znamená *Best Available Techniques Reference Document*, referenční dokument nejlepších dostupných technik.²⁴ Základní myšlenkou obojího jest přesvědčení, že pro ochranu životního prostředí v Evropě musíme mít paragrafy, jak přinutit podniky i občany používat ekologicky co nejšetrnější technologie. „Baty a brefy“, jak se jim v českém prostředí často říká, vycházejí ze směrnice IPPC, Integrovaná prevence a omezování znečištění, z roku 2008.²⁵

„Baty a brefy“ měly na výrobní závody v Evropě dvojí dopad. V řadě odvětví direktiva IPPC urychlila proces, jímž bohaté země posílají do chudších států špinavé fabriky, které nechtějí mít doma – zdvořile se tomu říká globalizace. Než instalovat nové „nejlepší dostupné techniky“ a vyřizovat všechny potřebné „referenční dokumenty nejlepších dostupných technik“, je snazší postavit novou továrnu na druhém konci světa. Vyjde to levněji a za třetinu času. Z pohledu globální ekologie bývá tento pohyb zhusta špatný pro naši planetu – předpisy v Bangladéši vyžadují méně, než v Belgii²⁶ – ale z pohledu obyvatel vyspělé země je prima. Zmizel kouřící komín či hlučný provoz z vaší obce; co na tom, že se pouze přemístil

někam jinam, kde ho už denně nevidíte.

Něco ovšem nelze odsunout – například elektrárny a teplárny. Pro ně BATs a BREFs znamenají vyšší náklady, ať už v podobě dodatečných investic nebo administrativní zátěže. Což je v pořádku, čistý vzduch chceme všichni. Složitější je hledání míry, jaké nároky ještě dávají smysl a co je technicky – či fyzikálně – možné. Příkladem mimo energetiku budiž spalovací motory aut a stále rostoucí požadavky na omezování spalin.

„Baty a brefy“ se u tepelných elektráren soustředí na výši zplodin při spalování uhlí. Je zajímavé (a smutné) sledovat, jak se z technických norem stalo další téma, které umí rozdělovat lidi. Přitom ještě v 90. letech minulého století bylo omezování emisí oblastí společenské shody, odsíření uhelných elektráren v letech 1992-1998 podporovala vláda, opozice, energetici i ekologické organizace. Všichni viděli, jak vypadají holé stráně Krušných hor a všichni chtěli zemi bez kyselých dešťů. Odsíření stálo 111 mld. korun, v té době mimořádně vysokou sumu.²⁷

Dnes jsme v situaci, kdy se prakticky na jakémkoli tématu dokážeme rozhádat. Dobrou ukázkou je kontinuální měření rtuti při spalování uhlí. Prakticky současně jsou ve veřejném prostoru tiskové zprávy ekologické organizace a příslušného ministerstva. „Ministerstvo životního prostředí rozeslalo do připomínkového řízení návrh změny vyhlášky, který by velkým znečišťovatelům umožnil vypouštět do ovzduší o 40 % více rtuti,“ začíná tisková zpráva Greenpeace.²⁸ „MŽP daná tvrzení zcela odmítá. Aktivisté nemluví pravdu, když říkají, že elektrárny budou vypouštět o 40 % více rtuti. To je překrucování faktů i popírání

20 Připomeňme, že SEK z roku 2004 uhlí zmínil 37krát; po deseti letech se uhlí dočkalo přesně o 100 citací více. Když něco bereme jako samozřejmost, necítíme potřebu o tom hovořit. Obvykle naopak zdůrazňujeme témata, kterými si nejsme jisti, o jejichž platnosti se chceme ujistit. SEK 2004 považoval uhlí za běžnou, fádni věc. SEK 2015 už ne.

21 Zájemcům doporučuji „hlasovací kalkulátor“ na webových stránkách Rady Evropské unie, přehledně uvidí rozložení sil v Unii. Online, <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/voting-system/voting-calculator/>, stránka navštívena dne 7. května 2021.

22 V rozhovorech se zástupci tepláren a Energetického regulačního úřadu (duben-červen 2021) opakovaně zaznělo, že tento scénář nastane v některých městech už tuto zimu.

23 „Nejlepší dostupné techniky (BAT)“, shrnutí na stránkách MPO. Online, <https://www.mpo.cz/cz/prumysl/prumysl-a-zivotni-prostredi/ippc-integrovana-prevence-a-omezovani-zneocistenii/referencni-dokumenty-bref/nejlepsi-dostupne-techniky-bat-224368/>, stránka navštívena dne 18. května 2021.

24 „BAT reference documents“, základní přehled na stránkách Evropské komise. Online, <https://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference>, stránka navštívena dne 18. května 2021.

25 „Summary of Directive 2008/1/EC concerning integrated pollution prevention and control (the IPPC Directive)“, Směrnice Evropské komise 2008/1 o integrované prevenci a omezování znečištění. Online, <https://ec.europa.eu/environment/archives/air/stationary/ippc/summary.htm>, stránka navštívena dne 18. května 2021.

26 Nejde jen o ekologii, důvodů, proč tolik firem vyspělého světa odsunulo své výrobní kapacity do chudších zemí, bylo mnohem více. Levná pracovní síla, nízká právní ochrana zaměstnanců, mnohem nižší nároky na ochranu zdraví a bezpečnost práce – to vše hrálo roli.

27 „20 let odsíření“, tisková zpráva ČEZ, dne 12. listopadu 2018. Online, <https://www.cez.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/20-let-odsireni-emise-popilku-a-oxidu-siriciteho-klesly-u-elektren-cez-o-vice-nez-90-procent.-nerychlejsi-ekologizace-v-evrope-stala-111-miliard-koron-43612>, stránka navštívena dne 14. března 2019.

28 „Rtutí v ovzduší musíme snižovat. Úlevy pro znečišťovatele jsou zbytečné.“ tisková zpráva Greenpeace ze dne 19. května 2019. Online, <https://www.greenpeace.org/czech/clanek/3336/rtut-v-ovzdusi-musime-snizovat-ulevy-pro-zneocistovatele-jsou-zbytecne/>, stránka navštívena dne 27. června 2019.

fyzikálních a matematických principů," začíná tisková zpráva Ministerstva životního prostředí.²⁹ Pro řadového občana (ale i pro mnoho lidí z oboru) naprosto nepřehledná situace.

1.4. ESG

Vždy záleželo na tom, komu banky půjčí a komu ne. V uplynulých deseti letech však vedle prostých finančních pojmů jako návratnost či výnosnost začaly hrát roli nová kritéria – „společenská“, obvykle shrnutá zkratkou ESG pro *Environmental, Social and Governance*, tedy „environmentální, sociální a správní“. Pojem „udržitelné financování“ se zatím příliš nevžil, ale vstoupí do našich životů víc, než si připouštíme.³⁰

ESG vstoupilo do energetiky nejprve přes *Corporate Sustainability Reporting*³¹, což se do češtiny asi nejlépe přeloží jako „nefinanční reporting“. Příslušná směrnice³² z roku 2014 přikazovala firmám nad 500 zaměstnanců (v EU se týkala zhruba 11.700 společností) hlásit každoročně environmentální dopad svých aktivit, jakož i celou řadu společenských otázek jako chování k zaměstnancům, respekt k lidským právům, boj s korupcí, diverzitu ve vedení společnosti atd. Když si tuto direktivu prostudujete, uvidíte, že každá velká firma se ocitla v kleštích: vždy ji lze obvinít, že *nedělá dost* v některém z mnoha kritérií.

S tím, jak sílil boj Evropské unie s klimatickou změnou, rostla i potřeba větší kontroly všeho – včetně finančního sektoru. Žádné následné hlášení, do čeho v uplynulém období banky vložily peníze, kdepak.

Vedlejším efektem BATs a BREFs bylo posílení role finančního sektoru. Ovšem to hlavní mělo teprve přijít.

„Někdo by měl bankéřům vysvětlit, které zdroje elektřiny jsou správné a které ne“ – tento étos nám přinesl taxonomii. Znovu je třeba připomenout, že všechny tyto direktivy vznikly se souhlasem naší země.

Taxonomie³³ překresluje mapu evropské energetiky: rozhoduje, co se smí stavět. Zjednodušeně řečeno, dělí zdroje energie na špinavé (těm nelze půjčit vůbec na nic, například uhlí), *neutrální* (nevidíme je rádi, ale ještě je nezakazujeme, například, zatím, jádro) a *podporované* (obnovitelné zdroje). ESG a taxonomie *de facto* znamenají, že uhelné elektrárny nesplní nové BATs a BREFs, protože jim na investice nikdo nepůjčí.

Jednu skutečnost nutno zdůraznit: ať už si o ESG myslíme cokoli, tento trend neoslabuje, naopak zesiluje. Právě teď Evropská komise vydala analýzu s dlouhým názvem *Final study on the development of tools and mechanisms for the integration of ESG factors into the EU banking prudential framework and into banks' business strategies and investment policies*.³⁴ Podobné studie bývají předobrazem příštích směrnic a nařízení, testují, co prostředí (členské státy, firmy, okolní svět) unese. Nemělo by nás překvapit, pokud za pár měsíců Evropská komise přijde s návrhem směrnice, která „ESG faktory“ promítne do rozhodování bank ještě silněji než dosud.

2

KDO TO ZAPLATÍ

2.1. Náklady

Uhelná komise narýsovala tři základní scénáře odchodu od uhlí: koncepční, progresivní a ambiciózní. Liší se rychlostí, s níž mají být snižovány emise CO₂, a tudíž cenou. Výše celkových investic do roku 2045 je pro variantu koncepční odhadována na 350 mld. korun, progresivní na 500 mld. korun a ambiciózní na 1 bil. korun.

Nutno poctivě přiznat, že jde jen o odhady. Předpokládané náklady na ukončení většiny těžby černého uhlí na Ostravsku v 90. letech minulého století byly podobně nepřesné – a těžko mohly být přesnější. Na příkladu Ostravy a jejího regionu lze dobře ukázat, od čeho se odvíjí finální cena za konec uhlí.

Především od úspěchu regionu jako takového. Kde je práce, tam je dobře – nebo alespoň únosně. Když bývalý horník najde nové zaměstnání během několika týdnů po posledním fárání, budou i náklady na něj pouhým zlomkem toho, co by stála jeho několikaletá nezaměstnanost. Ostravsko nezemřelo spolu s uhlím, jak se někteří obávali; našlo nová odvětví, nový život.

Přesto jsou zde dvě nejvyšší hodnoty nezaměstnanosti v zemi: okres Karviná (9 %) a Ostrava-město (6,7 %), když celostátní průměr je 3,7 %.³⁵ Pro srovnání: Kladno, kde také skončila těžba černého uhlí, díky blízkosti Prahy uspělo o něco lépe – současná nezaměstnanost tam činí 4,9 %.³⁶

Nadcházející odchod od uhlí dopadne především na hnědouhelné regiony, které již nyní mají vyšší nezaměstnanost: Ústecký (5,5 %) a Karlovarský kraj (5,0 %), plus černouhelný Moravskoslezský kraj (5,5 %).³⁷ Jednoduché to rozhodně nebude.

Druhým rozhodujícím faktorem je vzdělání. Zde má především Ústecký kraj (podobně jako některé další regiony) těžkou pozici, neboť část tamní populace nevidí ve škole nic než ztrátu času.³⁸ Naučili jsme se tento fakt obcházet pomocí eufemismů jako „vyloučené lokality“ nebo „znevýhodněné sociální skupiny“, ale to nijak nemění realitu, vzdělání je klíčem k úspěchu v životě. Měření úrovně vědomostí žáků – stejně jako porovnávání škol v různých zemích – jistě není bez chyb, ale skutečně velké rozdíly se projeví na první pohled.

29 „Reakce na tvrzení aktivistů z Greenpeace, Hnutí Duha a Frank Bold k měření rtuti“, tisková zpráva Ministerstva životního prostředí ze dne 25. dubna 2019. Online, https://www.mzp.cz/cz/news_190430-reakce-na-tvrzeni-aktivistu-Greenpeace-Hnuti%20Duha-Frank-Bold-mereni-rtuti, stránka navštívena dne 27. června 2019.

30 „Udržitelné financování“, základní rozcestník na webu Evropské komise. Online, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance_cs, stránka navštívena dne 3. července 2021.

31 „Corporate Sustainability Reporting“, obecný přehled na webu Evropské komise. Online, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en, stránka navštívena dne 3. července 2021. Pro zajímavost: *Corporate Sustainability Reporting* se nedočkal vlastní zkratky, protože „CSR“ již bylo obsazeno konceptem *Corporate Social Responsibility* („společenská odpovědnost firem“). Následně se tedy vžil pojem ESG.

32 „Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council.“ Online, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>, stránka navštívena dne 3. července 2021.

33 „EU taxonomy for sustainable activities“, základní rozcestník na webu Evropské komise. Online, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/eu-taxonomy-sustainable-activities_en, stránka navštívena dne 3. července 2021.

34 Publikace objednaná Evropskou komisí, 27. srpna 2021. Online, https://ec.europa.eu/info/publications/210827-final-study-esg-factors-banking_en, stránka navštívena 29. srpna 2021.

35 „Informace o nezaměstnanosti v České republice k 31. 07. 2021“, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad práce – generální ředitelství dne 1. srpna 2021. Online, <https://www.mpsv.cz/o/rest/statistiky/nezamestnanost/2021/07>, soubor „4. nez0721h“, stránka navštívena dne 27. srpna 2021.

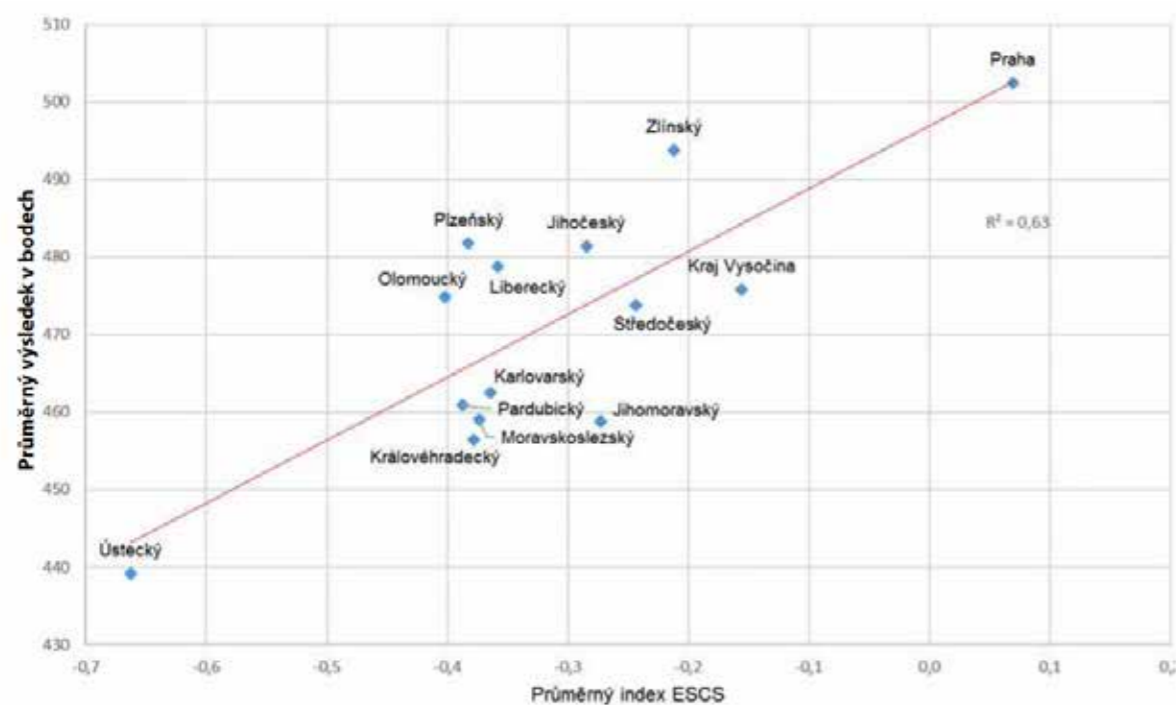
36 tamtéž

37 tamtéž

38 „Mezinárodní šetření PISA 2018 – Národní zpráva“, Česká školní inspekce. Kapitola 4.3.2. Zastoupení žáků ve čtenářských gramotnostních úrovních v krajích, str. 43. Online, https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el_publicace/Mezin%c3%a1rodn%c3%ad%20%c5%a1et%c5%99en%c3%ad/PISA_2018_narodni_zprava.pdf, stránka navštívena dne 15. března 2020.

GRAF 2

Zastoupení žáků ve čtenářských gramotnostních úrovních podle krajů ČR

Samotné zavírání dolů a starých elektráren a tepláren si vyžádá náklady v řádech desítek miliard korun. Výstavba nových zdrojů elektřiny a tepla bude dražší – v řádu stovek miliard korun. A pak jsou náklady, které dopředu vyčíslit neumíme: rekvalifikace lidí,

kterí přijdou o práci, a obecně budoucnost regionů, kde je dnes uhlí hlavním zdrojem obživy. Nepůjde o horentní sumy, ale v konečném důsledku bude úspěch „odchodu od uhlí“ poměřován především osudy konkrétních lidí.

2.2. Jsme bohatá země

Na tomto místě začíná mnohý český politik či novinář nářek nad tím, jak jsme my Češi bití. Jenže tenhle narativ nám nijak nepomůže. Žijeme v bohaté zemi a žádné zvláštní ohledy na nás nikdo mít nebude.

Česká republika například za posledních osm let vynaložila 347 mld. korun na podporu obnovitelných zdrojů energie (OZE), které přitom tvoří jednotky procent celkové výroby elektřiny:

TABULKA 1

Vyplacená provozní podpora OZE za posledních osm let

ROK	VÝŠE CELKOVÉ VYPLACENÉ PROVOZNÍ PODPORY (MIL. KČ)
2013	37 458
2014	40 585
2015	43 509
2016	43 023
2017	45 448
2018	46 128
2019	45 416
2020	45 379

Čtyřicet pět miliard ročně v desetimilionové zemi znamená, že každý z nás – od nemluvnat po penzisty – přispěl loni na OZE částkou 4 500 korun.

Nenajdete mnoho článků, které na toto poukazují; veřejnost si zvykla. Zprávy rozebírající, kolik miliard bylo v uplynulém roce vyplaceno na podporu

fotovoltaiky a dalších zdrojů, jsou v novinách na zadních stránkách, pokud vůbec. Naopak najdete titulky jako „Česko je bohatší než Itálie a Španělsko, možná předběhne i Japonsko“³⁹ nebo „Česko má nejnižší míru nezaměstnanosti ze zemí eurozóny, ale i mimo ni“.⁴⁰ Wikipedie jistě není autoritou na fakta, ale odráží obecné přesvědčení o stavu věcí; její článek o české ekonomice začíná takto: „Česko je na světě na 13. místě v narovnaném indexu lidského rozvoje

(před Belgií), na 14. místě v indexu lidského kapitálu (před Velkou Británií) Světové banky, na 24. místě v indexu ekonomické svobody (před Německem) a v indexu globálních inovací a na 29. místě v globální konkurenceschopnosti.“⁴¹

Hlavní tíhu odchodu od uhlí ponese my sami. To samozřejmě není důvod neusilovat o nabízenou podporu z Evropské unie.

2.3. Možné zdroje pomoci

Ve výše zmiňované debatě mezi resorty, zda uhlí opustit v roce 2038 nebo 2033, se ministerstvo financí postavilo – pro někoho překvapivě – na stranu dřívějšího data. Mělo jednoduchý argument, tedy že peníze na pomoc uhelným regionům jsou v tomto rozpočtu Evropské unie⁴² na roky 2021-2027, ale v příštím už nejspíš nebudou. Unie bude mít jiné priority a jiné potřeby. Sestavit rozpočet trvalo rok a konečný kompromis odráží různorodé zájmy vyjednávajících zemí.⁴³ Většina členských států bude mít za sedm let, až se bude vyjednávat příští finanční rámec, odlišnou vládu i starosti.

Nic nového, re-orientace rozpočtu probíhá každých sedm let. Například předchozí finanční rámce masivně podporovaly výstavbu dálnic a přeshraničních propojení energetických sítí, především plynovodů. V dnešní atmosféře, zaměřené proti fosilním palivům, už něco takového nebude možné. Rychlost proměny dobře ilustrují dva titulky, vzdálené od sebe jen tři roky: „EU investuje do plynových propojení mezi státy“ (květen 2018)⁴⁴ versus „Jedenáct EU

států vyzývá k vyloučení fosilních paliv z projektů podporovaných EU“ (květen 2021).⁴⁵

Nepostavili jsme si dálnice za peníze EU jako Španělé či Poláci. Pokud si chceme toto fiasko zopakovat, odkládejme odchod od uhlí co nejdéle. Každopádně peníze z Unie jsou k dispozici teď. A není jich málo.

2.3.1. FOND PRO SPRAVEDLIVOU TRANSFORMACI

Just Transition Fund, Fond pro spravedlivou transformaci, je nový dotační program Unie schválený specificky na podporu regionů nejvíce zasažených odchodem od fosilních paliv.⁴⁶ Celková výše 17,5 mld. euro se úplně nekryje s velkorysými slovy Zeleného údelu „Nikdo nesmí zůstat opomenut (spravedlivý přechod)“,⁴⁷ ale zároveň to není málo peněz. Pro Českou republiku fond počítá s 1,64 mld. euro, tedy zhruba 40 mld. korun,⁴⁸ přičemž nárok mají pouze Karlovarský, Moravskoslezský a Ústecký kraj.

39 „Česko je bohatší než Itálie a Španělsko, možná předběhne i Japonsko“, idnes.cz, 26. října 2020. Online, https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/cesko-ceska-republika-italie-spanelsko-hdp-bohatstvi-japonsko.A201026_111004_ekonomika_jla, stránka navštívena dne 6. srpna 2021.

40 „Česko má nejnižší míru nezaměstnanosti ze zemí eurozóny, ale i mimo ni“, kurzy.cz, 10. července 2021. Online, <https://www.kurzy.cz/zpravy/601434-cesko-ma-nejnizsi-miru-nezamestnanosti-ze-zemi-eurozony-ale-i-mimo-ni/>, stránka navštívena dne 6. srpna 2021.

41 „Ekonomika Česka“, Wikipedia. Online, https://cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomika_Česka, stránka navštívena dne 6. srpna 2021.

42 Rozpočtem EU se byrokraticky říká „víceletý finanční rámec“. „Multiannual financial framework for 2021-2027 adopted“, tisková zpráva Rady Evropské unie dne 17. prosince 2020. Online, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/17/multiannual-financial-framework-for-2021-2027-adopted/>, stránka navštívena dne 18. května 2021.

43 „Multiannual financial framework 2021-2027“, rozcestník na webu Evropské komise. Online, https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/documents_en, stránka navštívena dne 18. května 2021.

44 „EU invests in natural gas interconnections“, tisková zpráva Evropské komise dne 25. května 2018. Online, https://ec.europa.eu/info/news/eu-invests-c-lean-gas-interconnections-2018-may-25_en, stránka navštívena dne 18. května 2021.

45 „Eleven EU countries call to ban fossil fuels from trans-European energy infrastructure“, článek Euractiv ze dne 6. května 2021. Online, <https://www.euractiv.com/section/climate-environment/news/eleven-countries-call-to-ban-fossil-fuels-from-trans-european-energy-infrastructure/>, stránka navštívena dne 18. května 2021.

46 „Commission welcomes the political agreement on the Just Transition Fund“, oficiální prohlášení Evropské komise ze dne 11. prosince 2020. Online, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2354, stránka navštívena dne 18. května 2021.

47 „Sdělení Komise - Zelená dohoda pro Evropu“, oficiální součást evropského práva. Online, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>, stránka navštívena dne 18. května 2021.

48 „Operační program Spravedlivá transformace 2021–2027“, informace na webu Ministerstva životního prostředí. Online, https://www.mzp.cz/cz/opst_2021_2027, stránka navštívena dne 18. května 2021.

Když byl fond vyhlášen, zmíněné tři kraje (Karlovarský, Moravskoslezský a Ústecký) se obávaly, že už nebudou mít možnost ucházet se o prostředky z ostatních regionálních fondů EU. Nástroj, který je specificky určen na pomoc „uhelným“ regionům, vnímaly jako hrozbu, ne jako příležitost.

Dobrou ilustrací poměrů byla stížnost Karlovarského kraje na dělení prostředků z Fondu spravedlivé transformace. „Hejtman píše do Bruselu, nesouhlasí s dělením peněz Evropské unie“⁴⁹ a „To je málo, stěžuje si Karlovarský kraj“⁵⁰ jsou jen dva z mnoha titulků. Nešlo přitom o diktát z Bruselu, ale o rozhodnutí české vlády. Karlovarskému kraji přidělila 6,3 mld. korun (15,3 %), Ústeckému kraji 15,8 mld. (38,6 %) a Moravskoslezskému kraj 18,9 mld. (46,1 %). Karlovarský kraj je nejméně lidnatou částí České republiky, v roce 2019 měl 295 tisíc obyvatel, Ústecký kraj měl 821 tisíc obyvatel a Moravskoslezský kraj 1,2 milionu.⁵¹ V přepočtu na osobu proběhlo rozdělování peněz z Fondu pro spravedlivou transformaci přesně obráceně, než zněly titulky novin: Moravskoslezský kraj dostal na osobu 15 682 korun, Ústecký kraj 19 271 korun a Karlovarský kraj 21 221 korun.

Fond pro spravedlivou transformaci je otevřen na sedm let (2021-2027), s konečnou uzávěrkou účetnictví v roce 2029.⁵² K fondu jsou ještě připojeny dva finanční nástroje, jejich účinnost ověří až čas: Zvláštní režim pro spravedlivou transformaci InvestEU⁵³ a Úvěry EIB s dotačním prvkem pro veřejný sektor.⁵⁴ Na rozdíl od fondu, který bude rozdělovat granty, mají InvestEU a Úvěry EIB pomáhat „pákovým efektem mobilizovat veřejné a soukromé investice prostřednictvím podpory investičních projektů finančních partnerů, jako je EIB“.⁵⁵ Oba tyto podpůrné programy nemají pevně stanovený objem peněz;

bude záležet na zájmu regionů o konkrétní projekty a financování. Tyto dva investiční rámce budou pro uhelné regiony novinkou – zatím byly podobné nástroje doménou národních vlád, případně Komise. Evropa si už za finanční krize zamilovala pojem „pákový efekt“. Minulý předseda Komise Jean-Claude Juncker používal slova „leverage effect“ v mnoha projevech, pákový efekt byl i středobodem jeho Investičního plánu pro Evropu (2015-2017). Pro Ústí nad Labem či Karlovy Vary to bude nová zkušenost.

2.3.2. MODERNIZAČNÍ FOND

Modernizační fond, podobně jako Fond pro spravedlivou transformaci, byl jedním z velkých kompromisů při vyjednávání rozpočtu na konci loňského roku. Pokrývá pouze Bulharsko, Českou republiku, Estonsko, Chorvatsko, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Slovensko. Česká republika má z tohoto fondu dostat 15,6 %, druhou nejvyšší alokaci po Polsku.⁵⁶

Zdrojem příjmů fondu jsou emisní povolenky. Modernizační fond dostal vyčleněna dvě procenta z celkového počtu povolenek v systému EU ETS; od jejich ceny v okamžiku prodeje se bude odvíjet objem peněz v Modernizačním fondu. Čím dražší povolenky (a tedy i vyšší tlak na opuštění uhlí), tím více peněz ve fondu. Ministerstvo životního prostředí počítá se zhruba 150 mld. korun.

Modernizační fond může sehrát velkou roli v transformaci české energetiky, ať už půjde o nahrazování starých tepláren moderními (v indikativní alokaci by do teplárenství mělo jít 26 % prostředků), výstavbu nových zdrojů elektřiny (38,7 %) nebo například zlepšení energetické účinnosti v průmyslu (13,3 %).⁵⁷

2.3.3. NEXTGENERATIONEU

Třetím ad hoc nástrojem, vytvořeným v rámci vyjednávání rozpočtu na roky 2021-2027, je NextGenerationEU.⁵⁸ Vznikl jako reakce na mimořádnou situaci (Covid-19) a je prvním případem, kdy si Evropská unie půjčuje na finančních trzích. Okolo jeho vzniku a mandátu se strhly největší bitvy za celou dobu rozpočtového dohadování. Pro bohaté státy severu bylo společné zadlužení těžko stravitelnou novinkou, slovy německého think-tanku DGAP „Hamiltonian moment“ (v referenci k prvním společným dluhům třinácti kolonií, které vytvořily Spojené státy americké).⁵⁹ Naopak státy evropského jihu, již tak dost zadlužené, uvítaly možnost sdílet své nové dluhy s partnery ze severu. „Společný dluh, abychom vyšli z krize,“ slovy italského think-tanku ISPI.⁶⁰

NextGenerationEU dostal do vínku 750 mld. euro, které mají jít primárně na *Green Deal*, Zelený úděl. Fond má grantovou část, v ní je pro Českou republiku alokováno 230 mld. korun.⁶¹ Hlavní částí NextGenerationEU je *Recovery and Resilience Facility*, Nástroj pro oživení a odolnost, jehož českou částí je Národní plán obnovy.⁶² Počítá s granty ve výši 172 mld. korun a s půjčkami až do 405 mld. Kč. Naší snahou je v maximální míře využít grantovou část NextGenEU.

2.3.4. STRUKTURÁLNÍ FONDY

Je zajímavé, že někdy ve výčtu fondů, které pomůžou s energetickou transformací, chybí „klasické“ fondy EU. Přitom z nich dostane Česká republika v tomto sedmiletém rámci 728 mld. korun.⁶³ A na „zelené“ cíle musí jít nejméně 30 % celkového rozpočtu.⁶⁴

Česká republika dostane tedy v příštích sedmi letech v různých fondech (Spravedlivé transformace, Modernizačním, NextGenEU a klasických strukturálních) zhruba jeden a půl bilionu korun, z čehož musí nejméně třetina směřovat do klimatických cílů. To je půl bilionu korun pro oblast energetiky. Další podobnou částku mezitím vyplatíme na podporu OZE.

49 „Hejtman píše do Bruselu, nesouhlasí s dělením peněz Evropské unie“, Náš region, 10. června 2021. Online, <https://nasregion.cz/karlovarsky-kraj/hejtman-pise-do-bruselu-nesouhlasí-s-delením-penez-evropske-unie/>, stránka navštívena dne 27. srpna 2021.

50 „To je málo, stěžuje si Karlovarský kraj“, iuhli.cz, 26. května 2021. Online, <https://iuhli.cz/to-je-malo-stezuje-si-karlovarsky-kraj/>, stránka navštívena dne 27. srpna 2021.

51 „Vývoj obyvatelstva v krajích České republiky – 2019“, zpráva Českého statistického úřadu, zveřejněna dne 16. října 2020. Online, <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/vyvoj-obyvatelstva-v-krajích-ceske-republiky-2019>, stránka navštívena dne 27. srpna 2021.

52 „Operační program Spravedlivá transformace 2021–2027“, viz pozn. výše.

53 „Zvláštní režim pro spravedlivou transformaci InvestEU“, zastřešující portál Evropských strukturálních a investičních fondů v ČR. Online, <https://dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020/uhelne-regiony/zvladni-rezim-v-ramci-programu-investeu>, stránka navštívena dne 27. srpna 2021.

54 „Úvěry EIB s dotačním prvkem pro veřejný sektor“, zastřešující portál Evropských strukturálních a investičních fondů v ČR. Online, <https://dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/kohezni-politika-po-roce-2020/uhelne-regiony/novy-uverovy-nastroj-aktivovany-evropskou-investic>, stránka navštívena dne 27. srpna 2021.

55 tamtéž

56 „Modernizační fond“, informace na webu Ministerstva životního prostředí. Online, https://www.mzp.cz/cz/modernizacni_fond, stránka navštívena dne 27. srpna 2021.

57 tamtéž

58 „NextGenerationEU“, rozcestník EU. Online, https://europa.eu/next-generation-eu/index_en, stránka navštívena dne 27. srpna 2021.

59 „Pushing the EU to the Hamiltonian moment“, publikace německého think-tanku DGAP, 20. května 2020. Online, <https://dgap.org/en/research/publications/pushing-eu-hamiltonian-moment>, stránka navštívena dne 4. září 2020.

60 „Next Generation EU: A Common Debt to Tackle the Crisis“, publikace italského think-tanku ISPI, 12. dubna 2021. Online, <https://www.ispionline.it/en/pubblicazione/next-generation-eu-common-debt-tackle-crisis-29946>, stránka navštívena dne 7. května 2021.

61 „Komentář Mileny Hrdinkové k jednání Evropské rady“, portál Vlády České republiky, 14. prosince 2020. Online, <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/aktualne/komentar-mileny-hrdinkove-k-jednani-evropske-rady--185603>, stránka navštívena dne 7. května 2021.

62 „Národní plán obnovy“, online, <https://www.planobnovy.cz/>, stránka navštívena dne 7. května 2021.

63 „Komentář Mileny Hrdinkové k jednání Evropské rady“, viz pozn. č.61.

64 „Fondy EU v období 2021–2027“, portál Euroskop. Online, <https://www.euroskop.cz/9047/37045/clanek/fondy-eu-v-obdobi-2021-2027/>, stránka navštívena dne 27. srpna 2021.

CESTA DÁL

Snaha Evropské unie odstranit fosilní paliva, v první řadě uhlí, je zřejmá. Stejně tak je zřejmá závislost České republiky na fosilních palivech, v nemalé míře na uhlí – přinejmenším v horizontu příštích dvaceti-třiceti let.

Vypadá to jako kvadratura kruhu, ale musíme to zvládnout. Víme, že žádná vláda nechce a nemůže vládnout bez elektřiny. Zde jsou kroky na nejbližších pět let:

- **Rozjet rozsáhlou výstavbu nových obnovitelných zdrojů.** Z pohledu českého publika, skeptického k OZE, nepochybně kontroverzní návrh. Ale bez jasného závazku k masivní výstavbě OZE nedosáhneme v EU ničeho. Nutné kroky týkající se uhlí, jádra a plynu, neprosadíme. Navíc realita

české energetiky je víc podobná Německu než Polsku: dvě miliardy euro ročně, které vynakládáme na podporu obnovitelných zdrojů, jsou v poměru na počet obyvatel podobnou částkou, jakou vynakládají naši západní sousedé.

- **Zajistit fungování alespoň části uhelných elektráren po dobu, než budou k dispozici bezemisní zdroje.** Nabízí se cesta, kterou se již před šesti lety vydalo Německo, když v roce 2015 „uzavřelo“ osm hnědouhelných elektráren a přesunulo je do tak zvané *strategické rezervy*, kterou používá, kdykoli není dostatečná produkce elektřiny z obnovitelných zdrojů (hlavně v zimě). Jeho příkladu následovaly další země – Itálie, Polsko, Řecko. Všechny dostaly souhlas Evropské komise. My jsme v té době ještě plédovali za

Energy only market, trh bez přívlastků. Jenže pravdu měli Němci a ostatní, kdo si v polovině minulých dekád dojednávali u Komise své notifikace státní podpory pro záložní (tedy uhelné) elektrárny. Nebylo to jednoduché, ale dokázali to. Pokud chceme udržet naši elektrickou soustavu v chodu, musíme podobný druh *strategické rezervy* vytvořit také. Budeme ovšem vyjednávat sami a ve výrazně ostřejší „proti-uhelné“ atmosféře, než by tomu bylo v roce 2015.

- **Rozhodnout o výstavbě nových jaderných bloků.** Nevyřeší náš problém nejbližších patnácti let, ale budou základem bezemisní energetiky, která by kolem roku 2050 měla stát na trojím pilíři: jádro, obnovitelné zdroje a skladování elektřiny. Problémy jaderné energetiky všichni známe, jsou to vysoké náklady, zpoždování výstavby, odpor části veřejnosti i některých členských zemí EU. To vše je pravda. Zároveň však stále platí, že jádro představuje nejkoncentrovanější zdroj energie, jaký známe. Není bez chyb. Ale pokud skutečně chceme bojovat s *climate change* a omezit emise CO₂, těžko se bez atomu obejdeme.

Není tu řeč o jednom bloku v Dukovanech. Přijdeme o zhruba 40 terawatt hodin elektřiny vyrobené z uhlí; jeden blok o výkonu 1.200 MW

vyrobí maximálně 10 TWh za rok. Nahradí jen čtvrtinu výpadku.

- **Najít model pro stavbu plynových elektráren na přechodné období.** To bude možná ještě obtížnější než prosadit jaderné projekty. Nové jádro nebude před rokem 2035, dost pravděpodobně ani v roce 2040; uhlí skončí dříve. Něco se doufejme podaří dostat do strategické rezervy (bod 1), část pokryjí nové obnovitelné zdroje (optimisticky okolo 8-10 TWh), ale i tak zde bude minimálně dekádu chybět zhruba 20 TWh elektřiny ročně. Spolehnout se na dovozy není moudré, neboť masové nasazení obnovitelných zdrojů přinese větší nestabilitu sítě napříč Evropou (do doby, než zvládneme velké skladování elektřiny). Plynové elektrárny lze postavit relativně rychle, ale povolovací řízení pro jejich výstavbu je na mnoho let: EIA, územní rozhodnutí, stavební povolení... Budeme zřejmě potřebovat plynové zdroje, primárně jako záložní ke zdrojům obnovitelným. To znamená, že poběží omezený počet hodin ročně (podobně jako dnešní strategická rezerva v Německu) a jejich provoz bude muset být dotován. Jinými slovy, budeme zřejmě potřebovat špinavé, plynové elektrárny, ale zároveň jim kvůli limitům na emise CO₂ nedovolíme provoz mimo krizová období. Notifikace tohoto druhu státní podpory v Komisi nebude jednoduchá, ale těžko se tomuto kroku vyhneme.

newdirection.online

[@europeanreform](https://twitter.com/europeanreform)

[@europeanreform](https://www.instagram.com/europeanreform)